

Socialinių draudimų sistema Švedijoje

2008-01-30

Pagrindinis valstybinis soc.draudimas (Försäkringskassan) apima darbo draudimą ligos atvejų, šeimos pašalpą, bazinę ir pridedamąją pensijas, priešlaikinę bei dalinę pensijas, taip pat darbo traumų draudimą.

Asmenys, vyresni nei 16 metų ir nuolatos gyvenantys Švedijoje, yra registruojami į valstybinį gyventojų registrą (Skatteverket, folkböckföring) neatsižvelgiant į tautybę.

Valstybinės draudimų kasos administruoja draudimus ir pašalpas, kurios įeina į soc.draudimų sistemą. Kiekviename šalies rajone yra po vieną rajono kontorą, pagrindinė kontora yra Stokholme.

Didžioji dalis soc.draudimų Švedijoje finansuojami iš darbdavių mokesčio. Taip pat soc.draudimai finansuojami ir iš valstybės lešų, ypač bendroji pensijų sistema. Šios išmokos apskaičiuojamos ir išmokamos iš privalomųjų gyventojų mokesčių.

Soc.priežiūra ir rūpyba neįeina į valstybinę švedų soc.draudimų sistemą. Tai socialinio departamento atsakomybė. Savivaldybė (kommun) sprendžia ir atsako už soc.priežiūrą ir rūpybą savo rajone, į kurią įeina vaikų darželiai ir lopšeliai, senelių ir invalidų priežiūra. Šios soc.paslaugos finansuojamos pirmiausiai iš rajono mokesčių savivaldybei.

Raštiškas soc.draudimų prašymas siunčiamas į vietinę soc.draudimų kasą (Försäkringskassan).

Bedarbystės draudimai ir pašalpos (Arbetslöshetsförsäkring)

Švediška bedarbystės pašalpa kai kuriais aspektais skiriasi nuo kitų šalių valstybinių draudimų sistemos.

Švediška bedarbystės pašalpa susideda iš bendro draudimo ir pasirenkamojo pajamų praradimo draudimo (inkomstbortfallsförsäkring). Norint gauti bendrojo draudimo išmoką, būtina išpildyti tam tikras pagrindines ir darbo sąlygas. Taip pat būtina būti ne jaunesniam kaip 20 metų amžiaus. Norint gauti pajamų praradimo draudimą, būtina būti nariu kokioje nors darbo draudimų kasoje (arbetslöshetskassorna) mažiausiai vienerius metus, taip pat išpildyti darbo sąlygas. Šiose laisvai pasirenkamosiose darbo draudimų kasose minimalaus amžiaus ribos nėra.

Iš viso šalyje yra 36 darbo draudimų kasos. Jos yra nepriklausomos organizacijos, tačiau dauguma jų bendradarbiauja su darbo teisių ir įmonių organizacijomis (fackförbund). Viena iš tokių kasų, Alfa, yra įsipareigojusi valstybei išmokėti bazinę draudimo sumą netekus darbo net ir tiems asmenims, kurie nėra nariai jokioje darbo draudimo kasoje.

Nario priėmimo į kasas sąlyga yra ta, kad dirbtum vienoje iš būtent tai kasai aktualių darbo sferų. Taip pat reikalaujama mažiausiai 4 išdirbtų savaitių paskutinių 5 savaitių periode, po vidutiniškai 17 val. per savaitę ir, kad vis dar dirbtum toje darbo srityje kai prašai narystės. Prašymas turi būti raštiškas. Kai jau esi narys darbo draudimų kasoje, privalai mokėti nario mokesį. Draudimų kasos sprendžia kas turi teisę į draudimo išmokas.

Nusprendus mokėti valstybinę bedarbystės pašalpą, galima gauti pagrindinę sumą, daugiausiai 320 švediškų kronų per dieną, 5 dienas per savaitę, nepriklausomai nuo ankstesnių pajamų. Nusprendus mokėti pajamų praradimo draudimą, gaunama 80% buvusių pajamų, tačiau daugiausiai 680 švediškų kronų per vieną darbo dieną. Nuo šių draudimų išmokų nuskaičiuojami valstybiniai mokesčiai (skatt).

Pagrindinės sąlygos

Norint gauti darbo pašalpą:

1. būtina būti visišku arba daliniu bedarbiu;
2. galėti dirbti bent 3 val. per dieną ir mažiausiai 17 val. per savaitę;
3. būti pasiruošusiam priimti pasiulytą darbą;
4. užsiregistruoti kaip aktyvus darbo ieškotojas valstybinėje darbo biržoje (Arbetsförmedlingen).

Darbo sąlygos

Darbo sąlygos reiškia, kad iš paskutinių 12 mėnesių turi būti išdirbti bent jau 6 mėnesiai. Mažiausiai 80 val. kiekvieną kalendorinį mėnesį arba mažiausiai 480 val. per 6 kalendorinius mėnesius be pertraukos, bent po 50 val. kiekvieną iš tų mėnesių.

Mokėjimo laikas

Asmuo išpildęs sąlygas bedarbystės pašalpai gauti, gali gauti išmoką 300 darbo dienų. Iki tol, kol bedarbystės pašalpa išmokama, turi būti bedarbiu 5 dienas, už jas neapmokama – karantino dienos.

Valstybinės darbo draudimų kasos kai kuriais atvejais gali nuspresti prailginti pašalpos mokėjimo laiką iki dar 300 darbo dienų.

Individualių įmonių savininkams taikomos kitos bedarbystės pašalpų sąlygos ir išmokamų sumų apskaičiavimas.

Draudimas ligos atveju (sjukförsökring)

Jei esi darbuotojas, privalai pranešti savo darbdaviui apie ligą. Jei esi įdarbintas mažiausiai vieną mėnesį arba dirbai 14 dienų kiekvieną dieną, turi teisę į darbdavio apmokamą ligos laiką pirmas 14 ligos dienų. Už pirmąją ligos dieną – karantino dieną – nemokama jokia išmoka.

Jei sergi ilgiau nei 7 dienas, paprastai prašoma pristatyti gydytojo pažymą.

Jei sergi ilgiau nei 14 dienų, tavo darbdavys raštu apie tai praneša valstybinei draudimo kasai (Försäkringskassan). Kai vėl grįžti į darbą, turi rašyti patvirtinimą, jog sirgai ir kiek laiko nebuvai darbe.

Ligos išmokos

Jei neturi teisės į darbdavio ligos apmokėjimą, gali gauti tą pačią išmoką iš valstybinių draudimų kasų. Tokiu atveju tu pats turi pranešti kasoms apie savo ligą. Tu taip pat turi teisę į ligos apmokėjimą jei sirgai daugiau nei 14 dienų ir daugiau negauni šios išmokos iš savo darbdavio. Valstybinė draudimų kasa nusprendžia ar tu turi teisę į apmokamą ligos laiką. Toks apmokėjimas yra 80% algos, tačiau iki tam tikros maksimalios sumos.

Laisvas ligos draudimas

Jei neturi pajamų ar gauni tik bazinį ligos apmokėjimą, gali prašyti valstybinės draudimų kasos laisvo ligos draudimo. Nuo šio draudimo nenuskaičiuojami valstybiniai mokesčiai, taip pat procentai neskaičiuojami į pensijos sąskaitą.

Tėvystė/motinystė

Neštumo išmokos (havandeskapspenning)

Jei darbas yra sunkus fiziškai ir dėl neštumo nebegali jo vykdyti, turi teisę prašyti pakeisti darbo užduotis. Jei tai neįmanoma arba darbo aplinka kelia pavojų tavo sveikatai, turi teisę į dekreto algą nuo 60 dienų iki apskaičiuotos gimdymo datos.

Tėvystės/motinystės pašalpa ir tėvystės/motinystės atostogos

Tėv./mot. pašalpą galima gauti jau nuo 60 dienų iki apskaičiuoto gimdymo datos. Tėv./mot. atostogos galimos kaip pilnos dienos, pusės dienos, taip pat $\frac{1}{4}$ ar $\frac{1}{8}$ dienos dalies atostogos. Mama turi teisę būti visiškai laisva nuo darbo kai lieka 7 savaitės iki gimdymo, taip pat iki kol kūdikis yra 18 mėnesių amžiaus.

Iki kol vaikui sukanka 8 metai, abu tėvai turi teisę sutrumpinti savo darbo laiką 25%.

Teisę į tokias atostogas gina tėvystės atostogų įstatymas (Föräldraledighetslagen). Šiame įstatyme taip pat nurodyta, kad:

1. Abu tėvai turi teisę į laisvą nuo darbo laiką kūdikiui gimus;
2. Įvaikintojai ginami to paties įstatymo;
3. Atostogos galimos kaip ištisos arba dalinamos;
4. Atostogos galimos su arba be tėv./mot. pašalpos.

Naujai tapęs tėtis turi teisę į 10 dienų pilnai apmokamas atostogas tuo pat metu kai mama gauna motinystės išmokas.

Tėv./mot. išmokos suteikia tėvams galimybę atsitraukti nuo darbo dėl vaiko priežiūros iki daugiausiai 480 dienų. Išmokama tėv./mot. pinigų suma priklauso nuo turėtų pajamų. Pirmas 390 dienų mokama 80% buvusios algos (iki tam tikros maksimalios sumos). Kitos 90 dienų apmokamos bendrai valstybės draudimų kasų nustatyta suma.

Niekada nedirbė asmenys taip pat gauna tėv./mot. išmoką tik jau vien bazine suma.

Abu tėvai turi teisę į pusę dekreto laiko, tačiau tik vienas iš jų gauna tėv./mot. išmokas.

Tėv./mot. išmokos vaiko ligos atveju

Tėv./mot. išmoką vaiko ligos atveju gauna vienas iš tėvų, pasiliekančias namuose slaugyti vaiką, iki kol jam sukanka 12 metų. Nuo aštuntos vaiko ligos dienos reikalaujama gydytojo pažymos.

Vaiko pašalpa ir pridedamoji daugiavaikių pašalpa

Jei turite vaiką jaunesnį nei 16 metų ir jis yra registruotas Švedijoje, turite teisę į vaiko pašalpą (barnbidrag). Nuo 16 metų vaiko pašalpa tęsiama mokėti jei jis vis dar mokosi vidurinėje mokykloje.

Jei turite tris ir daugiau vaikų, turite teisę į daugiavaikių šeimų pridedamąją pašalpą (flerbarnstilläg). Šeima taip pat turi teisę į daugiavaikių pašalpą jei vaikai vyresni nei 16 metų tęsia mokslus be pertraukos.

Vaiko išlaikymo pašalpa (underhållstöd)

Jei esi vieniša mama ar tėtis, vaikas turi teisę gauti išlaikymo pašalpą. Kartu su vaiku negyvenanti mama ar tėtis turi prisidėti prie išlaikymo pašalpos mokėjimo. Tėvai gali susitarti patys dėl vaiko išlaikymo mėnesinės sumos. Jei susitarti nepavyksta, sumą nustato teismas.

Pensijos

Bendroji pensijų sistema

Bendrosios pensijos grindžiamos per gyvenimą turėtomis pajamomis. Viskas ką uždirbai ir mokėjai valstybinius mokesčius yra tavo pensijos pagrindas. Be algos į pensijos sąskaitą taip pat įskaičiuojamos pajamos iš Alfa kasos (*žiūrėti "darbo draudimai"*), ligos draudimas, tėvystės/motinstės atostogų metu turėtos išmokos, taip pat vaikų ligos atveju išmokėtos pašalpos, studentų stipendijos ar privalomosios karinės tarnybos pinigai.

Bendroji pensijų sistema susideda iš trijų dalių: pajamų pensijos, premijinės pensijos ir, kai kuriems, garantinės pensijos.

Kokią sumą gausite kaip mėnesinę pensiją, priklauso nuo jūsų išdirbtų metų skaičiaus, turėtos algos dydžio, kaip einasi jūsų laisvai pasirinktai pensijų kaupimo fondui/fondams ir nuo Švedijos ekonominės situacijos.

Taip pat galima gauti pensiją iš kelių sąskaitų. 90% visų darbuotojų gauna pensijas iš savo darbdavių, taip pat daugelis turi savo privačią pensijos kaupimo sąskaitą. Šios sąskaitos nepaveikia viena kitos. Pensijos dydis skaičiuojamas kaip visų turimų sąskaitų suma.

Visuotinis pensijų mokestis nuskaičiuojamas nuo mokesčio valstybei nuo kiekvienos algos. Kita dalis pensijų mokesčio mokama darbdavio.

Galima pasirinkti pačiam kada išeiti į pensiją, nuo 61-eriu ir vėliau. Kuo vėliau išeinama, tuo didesnė pensija.

Iš esmės nuo visų pensijų nuskaičiuojami valstybiniai mokesčiai.

Pajamų pensija

Darbdavys gali suteikti tikslią informaciją apie jūsų jau sukauptą pensijos sumą.

Premijinė pensija

2,5% jūsų mokesčio pensijai skiriama premijinei pensijai, kurių investavimą galima pasirinkti pačiam. Ekonomiškai sėkmė jūsų pasirinkto fondo tiesiogiai nulemia jūsų pensijos dydį.

Garantinė pensija

Garantinė pensija skiriama tiems asmenims, kurie turėjo mažas arba jokių pajamų. Asmuo išgyvenęs Švedijoje bent jau 3 metus gali gauti garantinę pensiją nuo 65 metų. Tam kad gautum pilną garantinę pensiją turi būti registruotas Švedijos gyventojas mažiausiai 40 metų. Europos sąjungos piliečiai, kurie yra gyvenę vienoje (arba keliose) ES šalyse gali įskaičiuoti juose sukauptą pensijų sumą į savo šalies pensijų mokėjimo sistemą.

Pensininkai gaunantys mažą pensiją gali gauti pašalpą gyvenamajam būstui išlaikyti.

Paveldimoji pensija

Artimų giminaičių mirties atveju galimi tam tikri valstybinio soc. draudimo išmokėjimai, tai našlaičio pensija, palaikomoji bei našlystės pensija. Taip pat galima gauti pensiją visam gyvenimui netekus artimojo ir laidotuvių apmokėjimą jei žmogus mirė dėl darbo traumos ar nelaimingo įvykio pakeliui į darbą ar iš jo.

Palaikomoji pensija

Galima gauti palaikomąją pensiją jei mirė tavo vyras ar žmona. Pensija mokama 10 mėnesių vyrams ir moterims iki 65 metų. Jei gyveni su vaiku iki 18 metų, pensija mokama dar 12 mėnesių.

Našlystės pensija

Galima gauti našlystės pensiją jei mirė tavo vyras ar žmona. Tam tikros sąlygos turi būti išpildytos.

Našlaičio pensija

Vaikai iki 18 metų, kurių vienas ar abu tėvai yra mirę, turi teisę į našlaičio pensiją.

Nuo pensijų paprastai nuskaičiuojami privalomieji mokesčiai valstybei.

Daugiau informacijos galite rasti švedų kalba Försäkringskassan puslapyje internete www.fk.se